

Vodič o finansijskim prijevarama

KAKO ZAŠTITITI SVOJ NOVAC?

**Večernji
list**

HANFA

SADRŽAJ

1. POVIJEST FINANCIJSKIH PRIJEVARA

3. KAKO PREPOZNATI PRIJEVARE?

4. KAKO SE ZAŠTITITI OD FINANCIJSKIH PRIJEVARA?

2. NAJPOZNATIJE FINANCIJSKE PRIJEVARE

5. SVE ŠTO TREBATE ZNATI O KRIPTOTRŽIŠTU

6. PRIJEVARĘ NA KRIPTOTRŽIŠTU

7. ŠTO DONOSI NOVA REGULATIVĀ ZA KRIPTOTRŽIŠTA (MICĀ)?

POVIJEST FINANCIJSKIH PRIJEVARA

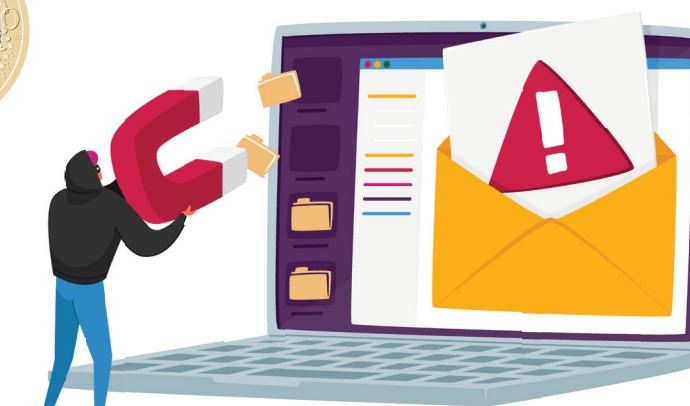

Evolucijom financijskih tržišta, globalizacijom i posebice digitalizacijom, prijevare su postale sve sofisticirane i dostupnije, a neke su se upisale u povjesne knjige.

Financijske prijevare odvijek su pratitelj čovječanstva, poput sjene koja ne napušta put novca, a još je u grčkoj mitologiji, bog Hermes stajao kao simbol prijevare, lukavstva i krađe. Ova simbolika prožimala je povijest i u kasnijim vremenima. Evolucijom financijskih tržišta, globalizacijom i posebice digitalizacijom, prijevare su postale sve sofisticirane i dostupnije na globalnoj razini, a neke su se upisale u povjesne knjige.

CHARLES PONZI: KRALJ FINANCIJSKE ILUZIJE

Godine 1920. Charles Ponzi, čovjek čije je prezime postalo sinonim za financijsku prijevaru, zapečatio je svoje mjesto u povijesti. Njegov je plan bio genijalan u svojoj jednostavnosti: posudjivao je novac obećavajući primamljive dobitke, a njegovi investitori, zaneseni obećanjima, širili su vijest o velikim zaradama. No, kad je istina izašla na vidjelo, tj. da je Ponzi uplatu kasnijih ulagača isplaćivao kao zaradu prethodnim ulagačima, investitori su ostali bez približno 10 milijuna dolara.

Nakon Ponzija financijske prijevare nisu stale. **Ivan Boesky**, čija je izjava „**Pohlep je dobra**“, postala ikonska u filmu „Wall Street“, ostavio je dubok trag svojim trgovanjem na temelju povlaštenih informacija. Zarađivao sudjelovanjem u povlaštenom trgovaju, služeći se informacijama koje su bile nedostupne široj javnosti kako bi ostvario značajne dobiti na burzi, što je dovelo do istrage američkih vlasti 1986. godine. Postigao je dogovor s istražiteljima, pristajući prikupljati dokaze protiv svojeg suradnika, „kralja smeća“ Michaela Milkena, te platiti kaznu od 100 milijuna dolara. Boesky je dobio relativno blagu kaznu od tri godine zatvora i doživotnu zabranu trgovanja vrijednosnim papirima. Iako je njegova financijska karijera došla kraju, postao je poznat po svom padu, a Oliver Stone ga je koristio kao inspiraciju za lik Gordona Gekka u filmu „Wall Street“.

BERNIE MADOFF: ZLOGLASNI ARHITEKT PONZIJEVE SHEME

Bernie Madoff, arhitekt najveće Ponzijeve sheme u povijesti, šokirao je svijet prijevarama. Privlačio je ulagače tvrdeći da stvara velike i stabilne povrate dok je zapravo polagao sredstva klijenata na jedan bankovni račun koji je koristio za isplatu postojećim klijentima. Kreirajući lavinu lažnih finansijskih izvještaja Madoff je uspio prikriti stvarno stanje stvari sve do sloma Wall Streeta 2008. Među žrtvama su bili mnogi nobelovci, holivudski glumci i imućni Njujorčani s gubicima od nekoliko milijardi dolara. Osuđen je na 150 godina zatvora, a preminuo je 2021. u zatvoru u Sjevernoj Karolini. Njegova prijevara ostala je zapamćena kao jedna od najvećih u modernoj povijesti.

ONECOIN: JEDNA OD NAJVEĆIH PRIJEVARA IKADA

OneCoin je također moderna verzija Ponzijeve sheme, koja je rezultirala **gubicima u miliardama dolara**. Karl Sebastian Greenwood plasirao je i

prodavao lažnu kriptovalutu putem globalne višerazinske marketinške sheme (engl. *multi-level marketing*, MLM) koja je privukla milijune žrtava širom svijeta, obećavajući „finansijsku revoluciju“ i uspoređujući se s Bitcoinom. Namjerno su povukli usporedbu između dviju kriptovaluta tvrdeći da će OneCoin biti „ubojica bitcoin-a“ kako bi privukli interes investitora. Zapravo, su One-Coini bili **potpuno bezvrijedni**, a ulagači su ostali bez ičega dok je Greenwood, kao vodeći MLM distributer, zaradio preko 300 milijuna dolara, trošeći ih na raskošan način života, od luksuznih putovanja do dizajnerskih odjevnih predmeta. U konačnici je osuđen na 20 godina zatvora zbog jedne od najvećih

prijevara ikad počinjenih. Njegova suradnica i suosnivačica Ruja Ignatova dodana je na **FBI-ev popis deset najtraženijih osoba** u lipnju 2022. Od antičke Grčke do modernih dana, prijevaru su se prilagođavale i razvijale, dosežući i hrvatsko finansijsko tlo. U piramidalnoj igri velik broj Hrvata, očaran idejom lake zarade, izgubio je novac u nadi da će zaraditi desetke tisuća eura. Prijevara, koja je obećavala **zaradu kroz gledanje filmova** i pisanje recenzija, završila je tragično. Komunikacija između sudionika i firme odvijala se putem aplikacije, a dnevna i mjesecačna zarada ovisile su o odabranom paketu. Neki su uspjeli povući novac prije nego što se shvatilo

da je riječ o prijevari, međutim, većina nije. Sudionici su također bili suočeni s iznenadjujućim zahtjevom za plaćanje poreza kako bi pristupili svojem novcu. Neki su uplatili iznos, ali novac nikada nisu vidjeli.

Ovo su samo neki povijesni primjeri gdje su snalažljivi i domišljati pojedinci iskorištavali ljudsku naivnost i **želju za brzom zaradom**, a danas zahvaljujući digitalizaciji prevaranti imaju pristup velikom broju potencijalnih žrtava. Finansijske tehnologije i različite opcije investiranja dodatno zamagljuju razumevanje moderne finansijske scene, čime prevaranti dobivaju prostor za prikazivanje mutnih poslova kao legitimnih finansijskih usluga, stoga je itekako važno biti na oprezu.

NAJPOZNATIJE FINANCIJSKE PRIJEVARE

Iako vam se može činiti kao da se to ne događa u vašoj okolini, žrtva finansijske prijevare može biti svatko od nas.

Jedna od najpoznatijih prijevara ipak je **Ponzijseva shema**. Riječ je o vrsti prijevare kojom se ulagačima obećaju visoki povrati, međutim, novac se ne ulaže, već se od uplata novih ulagača postojećima isplaćuju povrati sve dok se prijevara ne otkrije ili se ne smanji priljev novih ulagača pa više nije moguće isplaćivati povrate postojećima. Ime je dobila po Talijanu Charlesu Ponziju, koji se „proslavio“ tvrdeći da može udvostručiti novac svojih klijenata u samo 90 dana.

Najpoznatiji primjer Ponzijseve sheme svakako je slučaj Bernarda Madoffa, koji je zaradio 17,5 milijardi dolara, a prevario je nobelovce, senatore, holivudske glumce, redatelje i bogate Njujorčane.

ONLINE PRIJEVARE

Jeste li ikada primili poziv s nepoznatog broja putem kojeg vam je ponuđena prilika za ulaganje s velikim povratom? Ili ste pak kliknuli na oglas koji vas je „spojio“ s posrednikom ili brokerom? Riječ je o sofisticiranoj finansijskoj prijevari u kojoj se prevaranti predstavljaju kao trgovci i nude niz ulagačkih mogućnosti, uključujući ulaganja u dionice, zemljište, zlato i drugo. Na takvu je vrstu prijevare lako nasjetiti i stoga je važno zaštитiti se, stoga:

- ne ostavljajte svoje podatke na sumnjivim stranicama
- ako ste primili poziv s nepoznatog broja kojim vam se nudi sigurna investicija s velikom dobiti, prekinite vezu i blokirajte broj te se držite sljedećeg pravila: ako vam ponuda zvuči previše dobro da bi bila istinita, onda vjerojatno i nije istinita.

MALWARE, VISHING I MONEY MULE

Malware ili maliciozni programi: e-poruke s linkovima koje vas žele navesti da posjetite internetske stranice na kojima ćete preuzeti štetne ili maliciozne programe (*malware*), uz čiju pomoć prevaranti mogu doći do vaših podataka i vašeg novca.

Vishing: odnosi se na lažne telefonske pozive u kojima se prevaranti predstavljaju kao zaposlenici banke ili druge poznate organizacije te od vas traže da novac s vlastitoga računa prebacite na neki nepoznati račun. U vaš sandučić mogu stići i lažne poruke banke koje sadrže poveznicu koja vodi na krivotvorenu mrežnu stranicu, a mogući su i **razni lažni oglasi** u kojem poznata osoba tvrdi kako je, na primjer, zaradila trgujući preko određene platforme.

Money mule: ili „finansijska mula“ termin je za posrednike za prijenos novca koje prevaranti nagovore na pranje nezakonito stečenog novca. Takav posrednik na svoj račun prima određeni iznos novca te ga zatim prenosi dalje, uglavnom u inozemstvo, naravno, uz određenu proviziju. Ovdje je riječ o novcu koji su prevaranti ukrali od žrtve prijevare, a najčešće biraju novoprdošlice u državi, nezaposlene, studente i osobe lošijeg imovinskog stanja, kao i muškarce stare između 18 i 34 godine željne luke zarade.

ZAPAMTITE

Važno je da uvijek budete na oprezu i da ne otkrivate povjerljive podatke te da ne odgovarate na sumnjičive poruke i mailove!

Krađa osobnih podataka

Još jedan česti način prijevare jest krađa identiteta i povlačenje sredstva s bankovnih računa **krađom osobnih podataka**. Pritom se najčešće radi o nekoliko metoda, poput **phishinga**, odnosno procesa u kojem prevaranti lako dobivaju pristup vašim osjetljivim podacima, a takve poruke najčešće izgledaju kao da dolaze od banaka, popularnih društvenih mreža ili internetskih stranica za prodaju i kupnju.

KAKO PREPOZNATI PRIJEVARE?

Prijevare postoje otkad je ljudske civilizacije, a u današnje vrijeme prevaranti se služe sofisticiranim metodama koje im zbog digitalizacije i interneta omogućuju da pristupe velikom broju potencijalnih žrtava.

Udanašnje vrijeme prijevare su vrlo suptilne, a najčešće se događaju suvremenim kanalima komunikacije i teško se otkrivaju. Zahvaljujući digitalizaciji prevaranti imaju pristup velikom broju potencijalnih žrtava. Dovoljan je jedan poziv, lažni članak ili lažna internetska stranica i klopka je već postavljena.

Osim toga, s pojmom različitih opcija investiranja i finansijskih tehnologija prosječnoj je osobi sve teže razumjeti moderne financije, što otvara priliku prevarantima za izvođenje raznih trikova, koji, nažalost, često uspijevaju, a najčešće se radi o ponudama za unosne investicije u dionice, obveznice, kriptovalute, sirovine, zlato ili zemljista.

Cold calling: putem oglasa na internetu ili izravnim telefonskim kontaktom, odnosno cold callingom, nudi se mogućnost trgovanja finansijskim instrumentima putem raznih internetskih stranica kojima upravljaju investicijska, odnosno brokerska društva. Prevaranti najčešće nazivaju i nude ulaganja s odličnom i brzom zaradom, kojima je teško odoljeti, te

spominju „akciju“ koju „trebate iskoristiti odmah“ jer traje „samo još nekoliko sati/dana“. Nagovaraju vas da uplatite manji iznos sredstava i da se na svoju ruku uvjerite kako je „jednostavno zaraditi“, zovu vas po nekoliko puta dnevno i ne prihvataju „ne“ za odgovor.

Boiler roomovi: angažiraju ih lažne brokerske tvrtke, a to su zasebna društva čiji zaposlenici telefonski prodaju brokerske usluge drugog društva, odnosno u našem slučaju telefonski nagovaraju potencijalne klijente na trgovanje. Te vam osobe govore da je „vrlo jednostavno trgovati“ i da ćete trgovati „dionicama“, a zapravo prešućuju da ćete trgovati kompleksnim izvedenicama, odnosno finansijskim instrumentima koje vjerojatno ne razumijete. Pojašnjavaju vam da ćete trgovati na „burzi“ i da imaju sve potrebne licence Hanfe ili nekog drugog regulatora, dok na trgovinskoj platformi nema jasno navedenih

kontakata kojima se odmah i izravno možete obratiti.

Kako bi vas uvjerili u svoju autentičnost i „transparentnost“, jedna je od tehnika i kreiranje lažnih članaka koji se najčešće objavljaju na novinskim portalima ili Facebook profilima, a imaju čak i YouTube poveznice koje objašnjavaju kako brzo možete zaraditi novac. U njima se često pojavljuju poznate osobe koje svjedoče o „nevjerljivo visokom profitu na malom ulaganju“ te objašnjavaju na koji su način „zapravo“ zgrnule veliko bogatstvo ili izašle iz finansijskih problema te baš s vama žele podijeliti tu strogo čuvanu tajnu.

Koji su znakovi prijevare?

Svi prevaranti imaju nešto zajedničko: njihove takte obavijene su lažima i ponašanjem koje ipak poprima određeni obrazac, pogotovo ako dođete do točke kada želite povrat svojeg uloženog novca. Donosimo vam nekoliko red flag znakova koji pokazuju da je riječ o finansijskoj prijevari:

- Prevaranti vas zovu učestalo, na njihovu inicijativu, te vam govore koje naloge otvoriti i po kojoj cijeni.
- Stalno vas nagovaraju na uplatu dodatnog, sve većeg novca.
- Vaš vas „mentor“ zove s telefonskog broja koji nije iz RH i to je jedini način na koji komunicira s vama (odnosno nema pisanih komunikacija).
- Ne možete ih dobiti na telefonske brojeve s kojih su vas zvali.
- Učestalo se mijenja osoba s kojom razgovarate, a koja vam je dodijeljena kao „mentor“.
- Prestaju se javljati kada date zahtjev za isplatu vaših sredstava ili kada vaši otvoreni nalozi počnu gubiti novac; – baš tada su „uzeli godišnji“ ili „završili u bolnici“ pa vam se danima ne javljaju.
- Traže da upлатite dodatan novac za potrebe „plaćanja poreza“ prije nego što oni vama isplate vaša sredstva.
- Postaju agresivni i nepristojni kada tražite odgovore i na najjednostavnija pitanja (posebno kada se radi o isplati novca) itd.

PREPOZNAJTE ZNAKOVE

Prepoznejte znakove koji ukazuju na prijevaru prije stupanja u poslovni odnos:

- obećavanje visokog prinosa, brze, luke i sigurne zarade
- korištenje lažnih izjava poznatih osoba
- opisi i slike luksuznog života
- društva „registrirana“ na egzotičnim destinacijama (npr. Sejšeli, Vanuatu, Sveti Vincent i Grenadini).

KAKO SE ZAŠTITITI OD FINANCIJSKIH PRIJEVARA?

Važno je educirati se o načinima na koje u svijetu financija možete biti prevareni te znati kako se zaštитiti.

Prevaranti se najčešće predstavljaju kao trgovci i nude niz investicijskih mogućnosti, uključujući ulaganja u dionice, zemljište, zlato i dragi kamenje, ugljične kredite, vino, gospodarske grane u nastajanju, farmaceutiku ili kriptovalute. Ponude do vas mogu stići preko internetskih oglasa, društvenih mreža, elektronske pošte, a drski prevaranti ne prezaju ni od telefonskih poziva, a pozivatelji često tvrde da će te propustiti izvanrednu priliku ne budete li djelovali „odmah“. Prevaranti vas uvjерavaju da su predstavnici neke uspješne brokerske kuće, a obećaju vam visoku dobit s relativno niskim ulaganjima.

KAKO SE ZAŠTITITI OD PREVARANATA?

1. Važno je educirati se o načinima na koje u svijetu financija možete biti prevareni

Poseban
oprez!

Posebno budite oprezni kada je riječ o investicijskim društvima iz trećih zemalja (bilo koja zemlja koja nije dio EU-a), a pogotovo kada imaju registrirano sjedište na egzotičnim otocima kao što su Sveti Vincent i Grenadini, Vanuatu, Maršalovi Otoči i slično. Takva su područja poznata po slaboj regulaciji te su investicijska društva tamo često povezana s nekim oblicima prijevare.

2. te znati kako se zaštитiti.
3. Ako dobijete poziv s nepoznatog broja, a osoba s druge strane vas počne uvjeravati o najboljoj poslovnoj ponudi u vašem životu, tražite da vam objasni na koji je način došla do vašeg vaših podataka za kontakta. Ako vam je odgovor sumnjiv ili nejasan, odmah prekinite razgovor.
4. Prevaranti se često predstavljaju kao zastupnici nekog investicijskog društva pa je potrebno provjeriti autentičnost podataka. Na internetskoj stranici društva i trgovinske platforme (najčešće na dnu stranice) treba biti naveden puni naziv društva, sjedište te matični regulator. Ako to nije slučaj, ili se kao matični regulator navodi regulator već spomenutih egzotičnih država, ne ulazite u poslovni odnos s takvim društvom jer se najvjerojatnije radi o prijevari.

PROVJERITE U HANFI

Sva legitimna društva koja smiju pružati investicijske usluge hrvatskim građanima nalaze se u registrima Hanfe, u kojima možete provjeriti nalazi li se na tom popisu i društvo koje vas je kontaktiralo. Postoje tri mogućnosti upisa društava u registar:

- Hanfa im je odobrila rad u Hrvatskoj.
- ako je riječ o investicijskim društvima iz drugih zemalja EU-a koja su izrazila namjeru pružati usluge na području RH, moraju imati odobrenje za rad od svojeg nacionalnog regulatora.
- ako je investicijsko društvo iz trećih zemalja (bilo koja zemlja koja nije dio EU-a), a na području RH osnovalo je podružnicu i evidentirano je u Hanfi.

Ako investicijsko društvo čiji vas predstavnik nagovara na ulazak u „posao vašeg života“ ne zadovoljava uvjete regularnog poslovanja, ne ulazite u taj poslovni odnos te se javite Hanfi i prijavite takvo ponašanje.

ŠTO AKO IPAK POSTANETE ŽRTVA PRIJEVARE?

- No ako se dogodi onaj najgori scenarij, da niste prepoznali znakove upozorenja te ste ipak „nasjeli“ na lukavu priču prevaranta, nikako više ne uplaćujte dodatni novac, nego inzistirajte na tome da vam se isplati vaše ulaganje.
- Slučaj prijavite policiji jer riječ je o kaznenom djelu, a možete ga prijaviti i Hanfi, kako bi ona objavila upozorenje za druge potencijalne ulagatelje. Nažalost, ako je riječ o nekom investicijskom društvu koje nije podložno regulatorima u EU-u, teško da ćete dobiti povrat svojeg novca.

Regulatori investicijskih društava štite vaše interese

Ako želite trgovati finansijskim instrumentima, uvijek poslujte s investicijskim društvima koja imaju odgovarajuću dozvolu za poslovanje i koja svoje investicijske usluge smiju pružati na području Republike Hrvatske. Iako regulatori ne kontroliraju poslovanje brokeru 24 sata na dan, prednost trgovanja putem licenciranog društva jest u tome što se uvijek možete obratiti njegovu regulatoru, koji će zaštiti vaše interese kao klijenta investicijskog društva.

ZAPAMTITE!

Prije ikakvog stupanja u poslovni odnos s nekim društvom *online*, ili prije uplate novčanih sredstava, provjerite s kim poslujete i budite svjesni da su finansijske prijevare stvarnost te da svatko može postati žrtvom.

SVE ŠTO TREBATEZNATI O KRIPTOTRŽIŠTU

Tržište kriptoimovine već je skoro dva desetljeća jedno od najzanimljivijih područja finansijskih ulaganja, a neki su uvjereni i da je to budućnost financija.

Kriptoimovina računalni je program (softver) za koji dio njegovih korisnika tvrdi da bi trebao biti alternativa postojećim papirnatim (fiducijskim) valutama. Kriptoimovinu ne izdaju i ne nadziru središnje banke, stoga ona nije novac i postoji samo u digitalnom obliku.

Za trgovanje kriptoimovinom potreban vam je novčanik (tzv. *wallet*) na kojem se pohranjuje vaša kriptoimovina. Kriptonovčanik sličan je bankovnom računu: on omogućuje transakciju i pohranu virtualnih valuta. Prilikom kreiranja računa, odnosno otvaranja novčanika, sustav će generirati jedinstveni privatni ključ (kod), pomoću kojeg se pristupa novčaniku te se odobravaju transakcije, slično bankovnom PIN-u.

U praksi su česti slučajevi gubitka ili krađe privatnog ključa za pristup *wallet*. Svi vlasnici kriptoimovine trebaju voditi računa o svojim jedinstvenim privatnim ključevima, tj. šiframa za pristup kriptoimovini. Naime, u slučaju gubitka privatnog ključa ne postoji mogućnost povrata imovine koja se nalazila pod tim ključem. Prema nekim istraživanjima oko 20 % ponude bitcoin-a izgubljeno je jer su vlasnici izgubili ili **zaboravili svoje privatne ključeve**.

Ušteđevina u novcu gubi vrijednost. Što učiniti?

S obzirom na odlike i karakteristike kriptotržišta važno je **informirati se prije samog ulaganja** s obzirom na to da je riječ o špekulativnim ulaganjima koja su zbog svoje visoke volatilnosti, ali i drugih tržišnih rizika, visokorizična. Takva ulaganja mogu biti posebno rizična za male ulagatelje, i to osobito one koji nemaju sve informacije o obilježjima kriptoimovine i/ili nemaju dovoljno predznanja iz područja financija i tehnologije na kojoj se zasniva kriptoimovina.

UŠTEĐEVINA U NOVCU GUBI VRIJEDNOST. ŠTO UČINITI?

Osim visoke volatilnosti kriptotržišta izražena je i mogućnost njegove zloupotrebe u vidu lažnih informacija, asimetričnih informacija ili lažnog volumena trgovanja. Kod reguliranih sustava trgovanja zloupotraba tržišta strogo se nadzire, a takva postupanja predstavljaju kaznena i prekršajna djela za koja su predviđene i zatvorske kazne.

Na kriptotržištu za sada još uvijek **ne postoje jasni zakoni i propisi koji reguliraju trgovanje**, kao ni sustav zaštite potrošača, za razliku od tradicionalnog tržišta, koje je izrazito regulirano.

TRGOVANJE I KRIPTOBURZE

Za trgovanje na tradicionalnom tržištu potreban je finansijski posrednik, najčešće finansijski savjetnik ili broker tj. investicijsko društvo. Pritom investicijska društva mogu pružati i savjetodavne usluge, a mogu i odbiti izvršenje određene transakcije ako smatraju da ona nije prikladna za pojedinog ulagatelja. Na kriptoburzama ulagatelji u pravilu mogu trgovati izravno, bez korištenja usluga posrednika, odnosno brokera. Dovoljna je registracija na neku od kriptoburzi, nakon čega investitor sam direktno trguje kriptoimovinom.

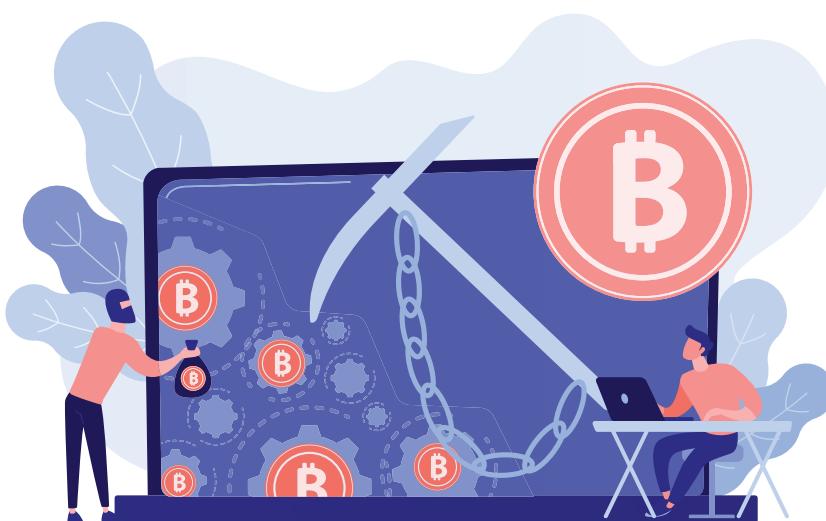

PRIJEVARĘ NA KRIPTOTRŽIŠTU

Ova digitalna zlatna grozlica ima i svoju tamnu stranu: sofisticirane obmane, iza kojih stoje prevaranti s vrhunskim hakerskim vještinama.

Kriptotržište, koje se pojavilo 2009. godine, i za koje se smatra da će promijeniti budućnost financija, mnogima je postalo primamljivo jer pruža brzu zaradu, no s takvim ulaganjem valja biti na oprezu. Osim što je nestabilno, postoje i široke mogućnosti njegove zlouporabe. Ova digitalna zlatna grozlica ima i svoju tamnu stranu: sofisticirane obmane, koje ne možete detektirati na prvi pogled jer iza njih stoje prevaranti s vrhunskim hakerskim vještinama.

Zamislite sljedeću situaciju: pretražujete internet u potrazi za kriptoimovinom u koju ćete uložiti. Odjednom na vašem ekranu iskoči oglas koji vam obećava jedinstvenu investicijsku priliku, hvaleći se profitom na kojem bi vam pozavido čak i Jeff Bezos, osnivač poznatе platforme Amazon. Primamljivo, zar ne?

KRIPTOPRIJEVARA JE SVE VIŠE

U virtualnom svijetu kriptoimovine, u kojem zapravo još nema pravne regulative, visokointeligentni hakeri vješto surfaju i vrebaju na vaše kriptonovčanike. Najčešći mamac upravo su im lakomisleni investitori koji ne razmišljaju previše kada vide mogućnost za astronomski visoki dobitak. I, nažalost, broj prijevara u kriptosvijetu nije malen. Prema podacima FBI-ja za 2022., udio kriptoprijevara u investicijskim prijevarama u SAD-u iznosio je čak 78 %, a najveći broj žrtava bio je u dobi između 30 i 49 godina.

GDJE VREBAJU PREVARANTI?

LAŽNE STRANICE: Prevaranti mogu izraditi lažne stranice i aplikacije koje oponašaju prave kriptomjenjačnice, kriptofondove i kriptonovčanike, a najčešće imaju slične nazive domena kao internetske stranice koje pokušavaju oponašati. Jednu je takvu aplikaciju, po imenu Poloniex, na svoje mobitеле instaliralo čak deset tisuća ljudi prije nego što je uklonjena.

LAŽNO PREDSTAVLJANJE: Najjednostavniji i najučestaliji način prijevara. Prevaranti se javljaju žrtvama putem mobitela, društvenih mreža, e-maila ili komunikacijskih mreža poput WhatsAppa, predstavljajući se kao investicijski menadžeri. Često tvrde da su i sami zaradili milijune na kriptotržištu, naknadu obično traže unaprijed, a zatim se jednostavno prestanu javljati.

Najveća svjetska kriptoprijevara

Jedna od najvećih svjetskih prijevara na tržištu kriptoimovine bila je ona Sama Bankmana-Frieda, prozvanog i „kriptokraljem“, koji je 2019. osnovao tvrtku FTX, a koja se bavila razmjrenom i preprodajom kriptovaluta. Njegovu prijevaru nisu otkrile ni najuspješnije svjetske tvrtke, kao što su Sequoia, Tiger Global, Temasek i Ontario Teachers' Pension Plan. Njegova „igra“ bila je „teška“ čak 8 milijardi dolara, a tog prevaranta čeka izricanje presude tijekom 2024. godine. Slučajeva ima i u Hrvatskoj, a jedan od njih je i priča o 81-godišnjaku iz Varaždina prevarenom za čak 122.974 eura, kao i o 23-godišnjaku, također iz Varaždina, koji je nepovratno uložio 1.460 eura.

Pig Butchering: Riječ je o tome da vas **dobro nahrane lažnim informacijama**, a kada ste dovoljno „teški“, jednostavno vas „rastrančiraju“, odnosno dovedu do toga da izgubite sav uloženi novac. U nekom trenutku tijekom tog procesa prevaranti vam predlažu da ulažete u kriptoimovinu na nekoj platformi. Internetska stranica koju vam predlože izgleda pouzdano, ali nije povezana s legitimnom mjenjačnicom ili kriptotržištem. Naravno, obećava vam se visoka dobit za nisko ulaganje, a **prevarant često savjetuje još više ulaganja**, prikazujući odličan dobitak samo kako bi od vas izvkao što više novca. Konačno, kada žrtva pokuša unovčiti svoje ulaganje, suočena je s višestrukim procedurama i naknadama, a potom stranica nestaje, zajedno sa žrtvinim uloženim novcem.

Pump-and-Dump: Ideja je da osoba ili skupina ljudi **ulaže u kriptoimovinu s malim opsegom trgovanja** dok je njezina cijena još vrlo niska. Zatim po društvenim mrežama počinju širiti pozitivne vijesti o toj kriptoimovini, koje su, naravno, izmišljene. Što više ulagača ulaže, to je i cijena kriptoimovine viša. Jednom kada je cijena „napumpana“, prevaranti svoj udio prodaju žrtvama koje su i dalje privučene dobrom ponudom i pozitivnom reklamom. Budući da

prevaranti posjeduju visok postotak te kriptoimovine, dolazi do naglog pada cijene. U toj igri na dobitku su jedino „zločesti dečki“, a svi ostali sudionici ostaju praznih džepova.

ZAPAMTITE!

U digitalnom svijetu, gdje se trgovina odvija brže i lakše, vreba i veća opasnost od prijevara. Čuvajte svoje privatne kriptonovčanike i kriptoključeve i zapamtite: nije svaka prilika koja izgleda obećavajuće realna. Često se upravo u „slatkim“ obećanjima krije prijevara.

Rug pull je tip prijevare u kojoj iskusni prevaranti kreiraju novi token/kriptovalutu te širokom i agresivnom marketinškom kampanjom uvjeravaju ljudi da ih kupuju. Nakon što iznos uložen u token postane dovoljno visok, prevaranti povlače sredstva i napuštaju projekt s novcem ulagača.

Prijevara SaveTheKids

Jedna od najpoznatijih **Pump-and-Dump** prijevara dogodila se 2021., kada je nekoliko članova FaZe klana, skupine gejmerskih influencera, promoviralo novu kriptovalutu nazvanu SaveTheKids. Njom se trebalo pomoći djeci diljem svijeta, ali nakon što su pokretači i influenceri nestali s desecima tisuća dolara, njihovim pratiteljima u rukama je ostao **samo bezvrijedni kriptotoken**. Naravno, ni djeca nisu dobila nikakvu pomoć.

ŠTO POTROŠAČIMA DONOSI NOVA REGULATIVA ZA KRIPTOTRŽIŠTA (MiCA)?

S novom Uredbom MiCA (engl. Markets in Crypto-Assets), kriptotržište će tijekom 2024. biti u značajnom dijelu regulirano slično kao i klasično finansijsko tržište.

Republika Hrvatska trenutačno nema nacionalni okvir za regulaciju kriptoimovine s obzirom na to da ta imovina nije finansijski instrument u kontekstu Zakona o tržištu kapitala. No s novom Uredbom MiCA (engl. Markets in Crypto-Assets, dalje u tekstu: Uredba), koja je donesena u lipnju ove godine, kriptotržište će tijekom 2024. u značajnom dijelu biti regulirano slično kao i klasično finansijsko tržište te, ovisno o odluci zakonodavca u vezi s korištenjem dodatnog prijelaznog razdoblja, tijekom

2025. u odnosu na pružatelje usluga povezanih s kriptoimovinom.

Uredba ima četiri osnovna cilja:

Zaštita potrošača i ulagatelja svakako je jedan od ključnih ciljeva Uredbe te će u tu svrhu Uredba utvrđivati sljedeća glavna područja:

- ponudu kriptoimovine (zahtjeve u pogledu transparentnosti i objavljivanja za izdavanje, javnu ponudu i uvrštenje kriptoimovine za trgovanje na platformu za trgovanje kriptoimovinom („uvrštenje za trgovanje“))
- izdavatelje kriptoimovine i pružatelje usluga povezanih s kriptoimovinom (zahtjeve za odobrenje za rad i nadzor pružatelja usluga povezanih s kriptoimovinom, izdavatelja tokena vezanih uz imovinu i izdavatelja tokena elektroničkog novca, kao i za njihovo poslovanje, organizaciju i upravu)
- zaštitu imatelja kriptoimovine (zahtjeve za zaštitu imatelja kriptoimovine pri izdavanju, javnoj ponudi i uvrštenju za trgovanje te zahtjeve za zaštitu klijenata pružatelja usluga povezanih s kriptoimovinom)
- trgovanje kriptoimovinom (mjere za sprječavanje trgovanja na temelju povlaštenih informacija, nezakonitog objavljivanja povlaštenih informacija i manipuliranja tržištem u vezi s kriptoimovinom kako bi se osigurao integritet tržišta kriptoimovine).

ŠTO UREDBA UREĐUJE?

- Povećat će se zaštita ulagatelja od nekih rizika koji su povezani s ulaganjem u kriptoimovinu pa će tako primjerice pružatelji usluga povezanih s kriptoimovinom odgovarati u slučaju gubitka kriptoimovine ulagatelja zbog svojeg postupanja.
- Nova regulativa ne štiti ulagatelje od tržišnih rizika povezanih s ulaganjem u kriptoimovinu, odnosno rizika promjene vrijednosti te imovine.
- Ono što će se Uredbom propisati jest regulacija i licenciranje izdavatelja kriptoimovine, kao i pružatelja usluga povezanih s kriptoimovinom. Nadzor će se provoditi nad izdavateljima tokena vezanih za imovinu (ART-ova, engl. Asset Referenced Tokens) i tokena elektroničkog novca (EMT-ova, engl. Electronic

Money Tokens), dok će se kod svih ostalih nadzirati marketinška komunikacija te provoditi notifikacija white papera, odnosno dokumenta koji sažima i objašnjavanja glavne odlike kriptoimovine koja se izdaje.

- Smanjit će se i mogućnost zlouporabe tržišta. Kriptoimovina koja spada pod nadzor Uredbe odnosi se na tokene e-novca, tokene vezane uz imovinu, korisničke tokene te ostalu kriptoimovinu, osim kriptoimovine koja je jedinstvena i nije zamjenjiva drugom kriptoimovinom (engl. *Non-Fungible Tokens – NFTs*).

PRIJELAZNO RAZDOBLJE

Regulatori će od 2024., odnosno najkasnije od 2025. u slučaju prijelaznog razdoblja, vršiti licenciranje i izdavatelja kriptoimovine i

pružatelja usluga u odnosu na kriptoimovinu. A) Izdavatelji ART-ova morat će zatražiti posebnu licencu, osim ako takav izdavatelj nije kreditna institucija, te će također biti dužni zatražiti i odobrenje bijele knjige od nadležnog tijela. Riječ je o dokumentu sličnom prospektu prilikom izdavanja dionice koji sadrži sve bitne informacije o kriptoimovini potrebne ulagateljima.

B) Pružatelji usluga povezanih s kriptoimovinom (engl. *Crypto-Asset Service Providers – CASPs*) također će biti regulirani slično kao što je trenutačno regulirano licenciranje i poslovanje investicijskih društava.

HANFA VODI REGISTAR

Izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (ZSPNFT, 11.2023.) uvedena je obveza

vođenja registra od strane Hanfe za sva društva koja su ovlaštena pružati usluge virtualne imovine. Sva društva koja namjeravaju pružati usluge virtualne imovine dužna su Hanfi podnijeti zahtjev za upis u spomenuti registar, i to prije upisa djelatnosti u sudski registar.

Hanfi se javlja sve veći broj subjekata koji žele pružati usluge virtualne imovine, neke od kojih su već uvršteni u registar dostupan na [stranicama Hanfe](#), dok ostala društva prolaze postupak registracije.

Do primjene Uredbe, koja se očekuje u 2025., Hanfa navedene pružatelje nadzire isključivo i samo u skladu sa ZSPNFT-om te će tek nakon početka primjene Uredbe i u skladu s njom regulatori nad tim subjektima imati veće nadzorne ovlasti.

SAZNAJTE VIŠE!

Još više informacija o sektoru finansijskih usluga i registriranim finansijskim društvima potražite na:

www.hanfa.hr
www.novaczasutra.hr

**Večernji
list**

HANFA